

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.026[373.55]-053.6:78

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19269050>

Сучасний стан сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості

Андрейчик Богдан Олегович

аспірант кафедри музичного мистецтва та хореографії

Криворізького державного педагогічного університету

м.Кривий Ріг, Україна

<https://orcid.org/0009-0006-8500-9507>

Прийнято: 11.03.2026 | Опубліковано: 28.03.2026

Анотація: У статті розкрито результати дослідження сучасного стану визначення сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розроблення науково обґрунтованого інструментарію оцінювання рівня сформованості культурної компетентності як однієї з ключових компетентностей Нової української школи. **Метою статті** є представлення результатів визначення сучасного стану сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості. **Методи дослідження:** аналіз наукової літератури, педагогічне спостереження, анкетування та тестування; педагогічний експеримент із експериментальною та контрольною групами; обробка результатів здійснювалася методами кількісного та якісного аналізу із визначенням чотирьох рівнів сформованості культурної компетентності. **Результати.** Проаналізовано наукові підходи до

потрактування культурної компетентності як інтегративного особистісного утворення, що поєднує ціннісні орієнтації, систему культурологічних знань, творчі вміння та рефлексивні механізми саморозвитку. У межах дослідження актуалізовано компонентну структуру культурної компетентності учнів підліткового віку, яка охоплює мотиваційно-ціннісний, пізнавально-культурологічний, діяльнісно-творчий та рефлексійно-оцінний компоненти. Відповідно до зазначеної структури обґрунтовано та надано систему критеріїв – мотиваційно-цільовий, змістовно-знаннявий, креативно-продуктивний та аналітико-самовдосконалювальний – і визначено їх характеристики. Розкрито зміст кожного критерію, окреслено його діагностичні можливості та взаємозв'язок із практикою освітнього процесу. Запропонований критеріальний апарат дозволив здійснити комплексну діагностику сформованості культурної компетентності учнів підліткового віку, поєднуючи якісні та кількісні параметри оцінювання. Визначено чотири рівні сформованості досліджуваного феномена – початковий, задовільний, достатній і креативний, що відображають поступову динаміку розвитку особистості від елементарного засвоєння культурного досвіду до здатності до творчої самореалізації та рефлексивного самовдосконалення. **Висновки.** Доведено, що діагностичне забезпечення на основі проведеного педагогічного експерименту виступає не лише засобом фіксації результатів освіти, а й ефективним інструментом педагогічного управління процесом формування культурної компетентності. Воно сприяє своєчасному виявленню освітніх потреб учнів, корекції змісту та методів навчання композиторській творчості, а також створює умови для розвитку творчого потенціалу підлітків у культурно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти.

Ключові слова: компетентність, культурна компетентність, підлітки, композиторська творчість, імпровізація, творчість, заклад загальної середньої освіти, критерії, учитель музичного мистецтва, музичне мистецтво.

Modern state of adolescents' cultural competence formation in general secondary education institutions through compositional creativity means

Andreichyk Bohdan

Postgraduate Student at the Department
of Music and Choreography

Kyryvyi Rih State Pedagogical University

Kyryvyi Rih, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0006-8500-9507>

Abstract: *The article reveals the results of a study on the current state of adolescents' cultural competence formation in general secondary education institutions through compositional creativity means. The relevance of the study is determined by the need to develop a scientifically grounded toolkit for assessing the level of cultural competence formation as one of the key competencies of the New Ukrainian School. The objective of the article is to present the findings on the current state of adolescents' cultural competence formation in general secondary education institutions through compositional creativity means. Research methods included analysis of scientific literature, pedagogical observation, questionnaires and testing; an empirical pedagogical experiment with experimental and control groups; data processing was carried out using quantitative and qualitative analysis methods identifying four levels of cultural competence formation. Results: Scientific approaches to understanding cultural competence as an integrative personal formation combining value orientations, a system of cultural knowledge, creative skills, and reflective mechanisms of self-development were analyzed. The component structure of adolescent students' cultural competence was actualized, encompassing motivational-value, cognitive-cultural, activity-creative, and reflective-evaluative components. Based on this*

*structure, a system of criteria – motivational-goal, content-knowledge, creative-productive, and analytical-self-improvement – was substantiated and their characteristics were defined. The content of each criterion was defined, the diagnostic potential of each one outlined as well as the connection with educational practice established. The proposed criteria framework allowed for comprehensive diagnostics of adolescent students' cultural competence formation combining qualitative and quantitative assessment parameters. Four levels of formation were identified – initial, satisfactory, sufficient, and creative – reflecting the personality gradual development from elementary assimilation of cultural experience to the ability for creative self-realization and reflective self-improvement. **Conclusions:** It was proven that diagnostic support based on the conducted pedagogical experiment serves not only as a tool for recording educational outcomes but also as an effective instrument for pedagogical management of cultural competence formation. It facilitates timely identification of students' educational needs, adjustment of the content and methods of teaching compositional creativity, and creates conditions for the development of adolescents' creative potential within the cultural-educational environment of general secondary education institutions.*

Keywords: *competence, cultural competence, adolescents, compositional creativity, improvisation, creativity, general secondary education institution, criteria, music teacher, music art.*

Постановка проблеми. Сучасна система загальної середньої освіти орієнтована на формування ключових і предметних компетентностей, серед яких особливого значення набуває культурна компетентність як інтегративна характеристика особистості учня. У контексті мистецької освіти вона виявляється у здатності учнів закладів загальної середньої освіти усвідомлювати цінність національної та світової культури, інтерпретувати

художні явища, виявляти творчу ініціативу та реалізовувати власний мистецький потенціал.

Особливої актуальності ця проблема набуває в підлітковому віці, який характеризується активним становленням ціннісних орієнтацій, естетичних уподобань і потребою в самовираженні. Саме в цей період зростає значення таких форм діяльності, що сприяють особистісній самореалізації та творчій самопрезентації. Однією з найбільш продуктивних у цьому контексті є композиторська творчість, яка забезпечує не лише засвоєння музично-теоретичних знань, а й формування здатності до художнього мислення, рефлексії та культурної самоідентифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування культурної компетентності в умовах компетентнісно орієнтованої освітньої парадигми активно розробляється сучасними науковцями. Теоретичні засади культурної компетентності в мистецькій освіті обґрунтовано в працях Л. Масол, О. Лобової, О. Олексюк, Г. Падалки та інших, які розглядають її як інтегративну якість особистості, що поєднує ціннісні орієнтації, культурологічні знання та досвід творчої діяльності.

Питання впровадження творчих форм музичної діяльності, зокрема композиторської та імпровізаційної практики в освітній процес, висвітлено в дослідженнях Т. Стратан-Артишкової, Н. Овчаренко, Є. Куришева, Л. Ракітянської, І. Зеленецької, та ін., де підкреслюється їх потенціал у розвитку художнього мислення та самовираження підлітків. Психолого-педагогічні основи творчості як чинника особистісного розвитку зокрема розкрито у працях Дж. Гілфорд, П. Бурнард, Дж. Скот, Г. Пратт які обґрунтували структуру креативності та роль дивергентного мислення у творчому процесі.

Наукове осмислення проблеми формування культурної компетентності підлітків у системі загальної середньої освіти зумовлює необхідність звернення

до сучасних досліджень, у яких розкриваються різні аспекти мистецької освіти, творчої діяльності та розвитку особистості учнів.

Методологічні засади формування художньо-творчої компетентності учнів на уроках музичного мистецтва детально обґрунтовано в дослідженні О. Овчаренко-Пешкова [24], де акцентовано увагу на інтеграції сучасних педагогічних підходів у мистецькій освіті. Особливе значення надається творчій діяльності як чиннику розвитку особистісного потенціалу школярів і формування їх здатності до самовираження. Представлені положення розкривають значення мистецької діяльності у розвитку ціннісних орієнтацій і творчих умінь учнів.

Особливості музично-естетичного виховання сучасних школярів у закладах загальної середньої освіти висвітлено у праці М. Федорець [19], де цей процес розглядається як важливий чинник розвитку особистості. У межах дослідження простежено вплив музичного мистецтва на формування естетичних потреб, емоційної сфери та духовних цінностей учнів. Отримані висновки демонструють значення музичного виховання у формуванні цілісного культурного досвіду підлітків.

Аналіз співацької складової як важливого компонента структури культурної компетентності учнів здійснено Л. Ракітянська [16], що дозволило окреслити її роль у системі мистецької освіти. Значна увага приділяється вокальній діяльності як засобу розвитку музичних здібностей, емоційної виразності та творчого самовираження школярів. Наведені положення підкреслюють важливість практичної мистецької діяльності у розвитку особистості учнів і їх творчих здібностей.

Педагогічні принципи формування полікультурної компетентності та світоглядної культури школярів засобами музичного мистецтва розкрито О. Устименко-Косоріч [18], де музика розглядається як засіб міжкультурної комунікації. У роботі акцентовано увагу на розвитку толерантності та

ціннісного ставлення до культурного різноманіття. Запропоновані підходи сприяють розширенню уявлень про виховний потенціал мистецтва у формуванні особистості учнів.

Проблематика підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-творчої компетентності учнів із використанням інноваційних технологій висвітлена М. Малаховою та ін. [10]. Значна увага приділяється застосуванню цифрових та інтерактивних методів навчання як засобу розвитку творчих здібностей школярів. Представлені підходи окреслюють сучасні можливості вдосконалення мистецької освіти.

Формування духовно-моральних цінностей підлітків у музичному освітньому середовищі школи досліджено Я. Бардашевською [2], де підкреслюється роль мистецтва у розвитку особистості. Увага зосереджується на впливі музичного мистецтва на становлення ціннісних орієнтацій, моральних установок та емоційної культури учнів. Отримані результати відображають значення мистецького середовища у формуванні внутрішнього світу підлітків.

Критерії та рівні розвитку емоційної культури підлітків у процесі музично-творчої діяльності визначено В. Демчуком [8], що дозволяє систематизувати підходи до її оцінювання. Запропоновано систему показників, яка забезпечує діагностику сформованості емоційно-ціннісної сфери учнів. Зазначені положення деталізують особливості розвитку емоційної сфери школярів у процесі творчої діяльності.

Педагогічні аспекти формування та розвитку художньо-творчих здібностей учнів засобами музичного мистецтва розглянуто Л. Мельник та ін. [12], що дає змогу окреслити ефективні напрями мистецької підготовки школярів. Значна увага приділяється ролі творчих завдань і музичної діяльності у розвитку креативності та здатності до самовираження. Представлені

результати підкреслюють важливість діяльнісного підходу у розвитку творчих здібностей учнів.

Л. Василевська-Скупа та ін. [4] обґрунтували педагогічний потенціал мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості, де мистецька діяльність розглядається як важливий чинник особистісного зростання. У роботі підкреслено вплив мистецтва на формування творчого мислення, уяви та здатності до самореалізації учнів.

Можливості сучасного українського мистецтва у формуванні національної свідомості підлітків досліджено А. Боршуляк та ін. [3], що дозволяє окреслити його виховний потенціал. У центрі уваги перебуває вплив мистецького контенту на розвиток національної ідентичності, патріотичних почуттів та культурної самосвідомості учнів. Отримані результати висвітлюють значення мистецтва у формуванні світоглядних орієнтирів підлітків.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що визначення сучасного стану сформованості культурної компетентності учнів підліткового віку саме в процесі композиторської творчості в закладах загальної середньої освіти не отримало достатнього висвітлення. Потребують уточнення критерії, показники та рівні її сформованості, а також інструментарій фіксації результатів дослідно-експериментальної роботи.

Формулювання цілей статті. Цілі статті полягали у представленні результатів дослідження сучасного стану сформованості культурної компетентності учнів підліткового віку в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості, обґрунтуванні компонентної структури культурної компетентності та розробленні критеріально-діагностичного апарату для комплексної оцінки її рівнів.

Виклад основного матеріалу. Формування культурної компетентності учнів підліткового віку у сучасній системі загальної середньої освіти

здійснюється відповідно до положень державних освітніх стандартів, які визначають її як одну з ключових компетентностей особистості [9]. У нормативних документах наголошується на необхідності розвитку творчого потенціалу учнів засобами різних видів мистецтва, що передбачає їх активне залучення до художньо-практичної діяльності, інтерпретації та створення власного мистецького продукту. Якщо на рівні початкової освіти акцент робиться на пробудженні інтересу, зацікавленості до мистецтва й розвитку елементарних творчих умінь, то в середній школі ці завдання набувають системного характеру: поглиблюється ознайомлення з національною та світовою культурною скарбницею, формується усвідомлене ставлення до мистецьких традицій, розширюються можливості для самовираження учнів у різних видах творчої активності.

У контексті компетентнісної парадигми мистецька освітня галузь орієнтується не лише на засвоєння знань, а й на здатність застосовувати їх у практичній діяльності. Такий підхід передбачає інтеграцію змісту, методів і форм навчання, що сприяють розвитку ініціативності, креативності та готовності до культурної взаємодії [15]. Особливої ваги набуває організація творчої діяльності, у межах якої учні не лише сприймають і аналізують мистецькі явища, а й виступають суб'єктами художнього процесу.

Змістові орієнтири формування культурної компетентності учнів 7–9 класів конкретизуються також в модельних навчальних програмах з дисципліни «Мистецтво» (Л. Масол, О. Гайдамака, Н. Лемешева та ін.), де передбачено послідовне розширення досвіду музично-творчої діяльності [5; 11]. У програмних вимогах акцентується увага на опануванні понять обробки та аранжування, умінні зіставляти оригінальні твори з їх інтерпретаціями, а також застосовувати набуті знання у власній виконавській і композиційній практиці. Важливим є створення елементарних вокальних і інструментальних

імпровізацій, ритмічних патернів і нескладних елементів музичних композицій, у тому числі з використанням сучасних цифрових технологій.

У межах нашого дослідження ми провели педагогічно-діагностувальний етап педагогічного експерименту, який здійснювався на базі гімназій №26 і №72 м. Кривого Рогу з учнями середніх класів, що дозволило виявити рівні сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості.

Для проведення дослідження було відібрано учнів підліткового віку, які в подальшому розподілялися на експериментальну (85 учнів) та контрольну (99 учнів) групи. Для забезпечення оцінювання були визначені критерії та характеристики рівнів сформованості культурної компетентності підлітків, що дозволило розробити цілісну систему педагогічної діагностики. Завдяки цьому стало можливим не лише визначити рівні сформованості компетентності, а й ідентифікувати чинники, які впливали на досягнутий результат.

Відповідно до розробленої нами структури культурної компетентності учнів середнього шкільного віку, яка була окреслена в попередніх дослідженнях, були сформульовані ключові критерії сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості. До структури культурної компетентності підлітків було віднесено такі компоненти: *мотиваційно-ціннісний*, що відображає зацікавленість учнів у культурно-мистецькій діяльності та формування позитивних ціннісних орієнтацій; *пізнавально-культурологічний*, який характеризує рівень знань про національні та світові культурні надбання; *діяльнісно-творчий*, що проявляється у здатності учнів самостійно створювати, продукувати музичні «винаходи», імпровізувати та застосовувати набуті знання на практиці; та *рефлексивно-оцінний*, який характеризує рівень усвідомлення учнями результатів своєї діяльності та умінь порівнювати їх із зразками та оцінювати власний прогрес і досвід [1].

Для визначення сучасного стану сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості розроблено систему критеріїв і їх характеристики у відповідності до компонентів культурної компетентності учнів середнього шкільного віку, інформацію подано у таблиці 1, що дозволяє чітко зіставити кожен критерій із відповідним компонентом зазначеної компетентності та забезпечує зручність у проведенні педагогічної діагностики та аналізі отриманих результатів.

Таблиця 1

Відповідність компонентів і критеріїв сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами

Структурні компоненти культурної компетентності	Критерії рівнів сформованості культурної компетентності
мотиваційно-ціннісний	мотиваційно-цільовий
пізнавально-культурологічний	змістово-знаннявий
діяльнісно-творчий	креативно-продуктивний
рефлексивно-оцінний	аналітико-самовдосконалювальний

У межах нашого дослідження *мотиваційно-цільовий критерій* дає можливість визначити ступінь усвідомленого прагнення учнів до участі у імпровізаційно-композиторській творчості та культурно-мистецькій діяльності загалом. З педагогічної точки зору мотивація визначається як сукупність внутрішніх і зовнішніх стимулів, що спрямовують поведінку особистості на досягнення певних результатів, стимулюють активність та підтримують цілеспрямовану діяльність [6, с. 205]. У навчальному процесі мотивація формує усвідомлене прагнення до опанування знань, умінь і навичок, забезпечує залученість учня до активної творчої діяльності тощо.

Поняття «мета» у педагогічній науці розуміється як цілеспрямоване уявлення про бажаний результат діяльності, що визначає способи, засоби та

напрями навчальної активності і виступає орієнтиром для планування та оцінювання результатів учня [6].

Мотиваційно-цільовий критерій у нашому дослідженні включає кілька взаємопов'язаних характеристик. По-перше, це усвідомлення важливості культурно-мистецьких цінностей, яке проявляється у розумінні ролі музичної творчості в житті та культурному середовищі. По-друге, це спрямованість на опанування імпровізаційно-композиційних умінь, що фіксує усвідомлену зацікавленість учнів у розвитку власних творчих здібностей. По-третє, це потреба в активній участі у творчій діяльності, яка демонструє внутрішню мотивацію до самовираження та творчого самостійного пошуку.

Отже, мотиваційно-цільовий критерій є обґрунтуванням мотиваційно-ціннісного компонента культурної компетентності, інтегруючи знання про значущість музичної культури, внутрішню зацікавленість і активну творчість учнів. Його реалізація забезпечує необхідні умови для формування культурної компетентності в процесі композиторської діяльності.

Змістово-знаннєвий критерій репрезентує глибину знань учнів про культуру, її змістові характеристики та художньо-теоретичні основи творчості. У психологічній та педагогічній літературі поняття «знання» подається як систематизована сукупність фактів, понять, принципів і теоретичних уявлень, що формуються в процесі навчання та є основою для подальшого розуміння та застосування в різних видах діяльності [23; 27]. Знання виступають не просто як сума фактів, а як організована інформація, що забезпечує здатність до аналізу, узагальнення та творчого використання у практичній діяльності.

З огляду на це, змістовно-знаннєвий критерій дає можливість визначити ступінь володіння учнями навчально-теоретичними та культурологічними знаннями, які є необхідними для розуміння музичного мистецтва як невід'ємної частини національної і світової культурної спадщини та для здійснення компетентної власної творчої діяльності.

Зазначений критерій включає ряд взаємопов'язаних характеристик, що визначають рівень сформованості знань учнів. До першої характеристики віднесено: міру глибини розуміння музичної культури різних стилів, епох, жанрів включно з національною традицією та музичними явищами світового значення, що дозволяє учням усвідомлювати місце вітчизняної музичної спадщини в загальносвітовому культурному просторі. Другою характеристикою критерію, є: ступінь засвоєння базових положень музичної грамоти, зокрема елементарних понять гармонії, ритму, мелодії, музичної форми, жанрово-стильових особливостей, що є теоретичною основою для практичної діяльності. До третьої характеристики віднесено: рівень знань про основи імпровізації, композиції, вокального й інструментального музикування, які надають можливість учням усвідомлено підходити до творчих завдань та реалізовувати їх у різних формах.

У відповідності діяльнісно-творчому компоненту культурної компетентності особливе місце належить *креативно-продуктивний критерій*, що відображає здатність учнів до продуктивної творчої діяльності. З позицій психології креативність розглядається як здатність особистості генерувати нові ідеї, оригінальні рішення та нестандартні форми поведінки в різних контекстах діяльності. У методичній літературі креативність потрактовується як сукупність психічних процесів і якостей, що забезпечують продуктивне, гнучке, оригінальне мислення та творче вирішення завдань [22; 26]. Зарубіжні дослідники також підкреслюють, що креативність не зводиться лише до інтелектуальних здібностей, а включає мотиваційні, емоційні та екзистенційні аспекти, що сприяють творчому самовираженню.

Креативно-продуктивний критерій у нашому дослідженні відображає рівень практичної реалізації творчого потенціалу учнів у музичній діяльності. Його зміст розкривається через показники, що характеризують різні прояви продуктивної творчості. Передусім це здатність творчо використовувати

жанрово-стильові моделі під час музикування та продукування музичних «винаходів», що передбачає їх осмислене варіювання та індивідуалізовану інтерпретацію відповідно до власного художнього задуму. Другою характеристикою є рівень сформованості навичок музичної імпровізації, яка виявляється у здатності спонтанного створення музичного матеріалу у межах заданого художнього образу чи стилю. До третьої характеристики віднесено: ступінь спроможності до самостійного створення фрагментів музичних творів, що свідчить про інтеграцію знань, умінь і творчого потенціалу в цілісній музично-творчій діяльності.

Аналітико-самовдосконалювальний критерій, що відображає рівень сформованості рефлексійно-оцінного компонента культурної компетентності, показує здатність учнів до усвідомленого осмислення власного мистецького досвіду та спрямованості на подальше особистісно-творче збагачення. У психології рефлексивні процеси пов'язуються з феноменом метакогніції, що трактується як здатність особистості усвідомлювати та контролювати власні пізнавальні дії [21]. Саме метакогнітивна регуляція забезпечує можливість оцінювати результати діяльності та коригувати їх відповідно до поставлених цілей.

У психолого-педагогічних дослідженнях самооцінювання розглядається як процес співвіднесення результатів власної діяльності з певними критеріями та еталонами, що забезпечує усвідомлення досягнутого рівня і визначення шляхів його підвищення, самовдосконалення [20]. У вітчизняній педагогічній думці підкреслюється, що сформоване самооцінювання виступає підґрунтям саморозвитку особистості, адже воно сприяє відповідальному ставленню до результатів діяльності та активізує внутрішні ресурси для вдосконалення [7].

З огляду на це, аналітико-самовдосконалювальний критерій у межах нашого дослідження та проведеного педагогічного експерименту характеризує рівень сформованості в учнів здатності до глибокого осмислення власних

культурних знань, набутих умінь і досвіду творчої діяльності, а також особливостей їх культурної поведінки. Йдеться не лише про констатацію успіхів чи труднощів, а про вміння здійснювати аргументований аналіз результатів мистецько-творчої діяльності. Другою важливою характеристикою такого критерію є здатність визначати критерії оцінювання та застосовувати їх для адекватної оцінки власної імпровізаційно-композиторської діяльності. До третьої характеристики зазначеного критерію виступає ступінь готовності і спроможності до подальшого самовдосконалення, що реалізується через цілеспрямовану роботу над розвитком виконавських і композиторських умінь, удосконалення навичок імпровізації та продукування фрагментів музичних творів.

Відповідно до розробленої критеріальної системи оцінювання сформованості культурної компетентності учнів у процесі композиторської творчості в закладах загальної середньої освіти було здійснено рівневу диференціацію досліджуваного феномена. З урахуванням змісту визначених критеріїв і характеру їх прояву нами було виокремлено чотири рівні сформованості культурної компетентності – початковий, задовільний, достатній і креативний. Оцінювання здійснювалося на основі 12-бальної шкали, що дозволило кількісно забезпечити об'єктивність діагностичних результатів. Результати оцінювання представлено в таблиці 2.

Опрацювання результатів, наведених у таблиці, дає можливість визначити загальні тенденції щодо рівня сформованості складників культурної компетентності учнів підліткового віку експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп. Зіставлення отриманих показників свідчить, що відносно вищі результати спостерігаються за мотиваційно-ціннісним і пізнавально-культурологічним компонентами, тоді як діяльнісно-творчий та рефлексійно-оцінний компоненти характеризуються нижчими показниками розвитку.

Таблиця 2

Рівні сформованості компонентів культурної компетентності учнів підліткового віку на педагогічно-діагностувальному етапі експерименту

Рівні сформованості компонентів культурної компетентності	Компоненти культурної компетентності підлітків							
	Мотиваційно-ціннісний		Пізнавально-культурологічний		Діяльнісно-творчий		Рефлексійно-оцінний	
	ЕГ %	КГ %	ЕГ %	КГ %	ЕГ %	КГ %	ЕГ %	КГ %
Початковий	47,1	47,5	49,4	47,5	51,8	50,5	51,8	50,5
Задовільний	20,1	20,2	22,3	22,2	23,5	25,2	23,5	25,2
Достатній	23,4	22,2	20,1	20,2	17,6	17,2	17,6	17,2
Креативний	9,4	10,1	8,2	10,1	7,1	7,1	7,1	7,1

Найчисельнішу групу за всіма визначеними компонентами становлять підлітки з початковим рівнем сформованості відповідних характеристик – від 47,1 % до 51,8 %. Це дає підстави констатувати, що для значної частини учнів культурна компетентність перебуває на початковому етапі розвитку. Водночас найменшою за кількістю є група школярів із високим рівнем сформованості досліджуваних показників – від 7,1 % до 10,1 %. Подібний розподіл результатів, на нашу думку, може бути пов'язаний із тим, що освітній процес у закладах загальної середньої освіти ще недостатньо спрямований на системне формування культурної компетентності учнів підліткового віку.

Отже впровадження розробленого критеріального апарату надає можливість визначити сучасний стан сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості.

Висновки. За результатами проведеного дослідження ми дійшли висновку, що культурна компетентність учнів підліткового віку є складним інтегративним утворенням, яке має чітко структурований, багаторівневий характер. Її формування відбувається як цілісний процес, у якому мотиваційні,

пізнавальні, діяльнісні та рефлексивні складники не функціонують ізольовано, а перебувають у постійній взаємодії та взаємозумовленості один з одним.

У межах педагогічного експерименту було розроблено критерії і характеристики рівнів сформованості культурної компетентності учнів підліткового віку, яка охоплює мотиваційно-цільовий, змістовно-знаннєвий, креативно-продуктивний та аналітико-самовдосконалювальний критерії, що забезпечують цілісне охоплення ціннісних, когнітивних, діяльнісних і рефлексивних проявів культурної компетентності та об'єктивність оцінювання та створює умови для відстеження позитивної динаміки розвитку учнів.

Отже, критеріальний апарат дослідження забезпечення виступає не лише засобом вимірювання результатів, а й інструментом педагогічного управління процесом формування культурної компетентності учнів підліткового віку. Його впровадження у практику закладів загальної середньої освіти сприяє визначенню сучасного стану сформованості культурної компетентності підлітків в закладах загальної середньої освіти засобами композиторської творчості та системності, послідовності, варіативності освітнього впливу, орієнтованого на розвиток творчого потенціалу особистості.

Список використаних джерел

1. Андрейчик Б. О. Структурні компоненти культурної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 214. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-102-107>
2. Бардашевська Я. Формування духовно-моральних цінностей підлітків в умовах музичного простору школи. *Altitudo Mundi Spiritualis*. 2022. № 3. С. 54–61. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/nauka/2024/conf/altitudo/Articles/Barda_shevska.pdf

3. Боршуляк А. М., Лаврентьєва Н. В. Сучасне українське мистецтво як засіб формування національної свідомості підлітків. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 34. С. 147–158. URL: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/download/283969/278140>
4. Василевська-Скупа Л. П., Ковальов А. О. Педагогічний потенціал мистецтва та його значення у творчому розвитку особистості. *Проблеми та інновації у мистецькій, технологічній та професійній освіті*. 2024. Вип. 4. С. 48–53. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/bitstreams/47faa8fe-7015-4ea4-bca4-080b6fddf2ea/download>
5. Гайдамака О. В., Лемешева Н. А. Мистецтво. 7–9 класи (інтегрований курс): модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. 2023. URL: https://drive.google.com/file/d/17B_8eSu8wIoefnQJhFJe2w7J7XxbGavd/view
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
7. Горошкін І. До проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів гімназій у компетентнісному вимірі. *Проблеми сучасного підручника*. 2024. № 3. С. 66–82. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2024-32-66-82>
8. Демчук В. Критерії та рівні розвитку емоційної культури підлітків у процесі музично-творчої діяльності. *Молодь і ринок*. 2025. № 2(234). С. 165–168. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/download/321939/315178>
9. Кабінет Міністрів України. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова № 898 від 30 вересня 2020 р. [Електронний ресурс]. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
10. Малахова М. О., Овчаренко-Пешкова О. С. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-творчої компетентності учнів засобами інноваційних технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Т. 2, № 75. С. 268–274. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49522/1/M_Malakhova_O_Ovcharenko-Pieshkova_APGN_75_FMMH.pdf

11. Масол Л. М. Мистецтво. 7–9 класи (інтегрований курс): модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. 2023. URL: <https://drive.google.com/file/d/1qljfqlrAA2laEVhX2bN5MDvpW37gwRCk/vi>
[ew](https://drive.google.com/file/d/1qljfqlrAA2laEVhX2bN5MDvpW37gwRCk/vi)
12. Мельник Л. В., Калашнюк В. М., Самрук М. В. Педагогічні аспекти формування та розвитку художньо-творчих здібностей засобами музичного мистецтва. 2022. URL: <http://194.44.189.250/bitstream/123456789/736/1/555-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1038-1-10-20220610.pdf>
13. Овчаренко Н. А. Культурологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 38. С. 75–79.
14. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. *Стратегія реформування освіти в Україні*. 2003. С. 13–29.
15. Олексюк О. М. Компетентнісна мистецька освіта: пошук інноваційної моделі. *Матеріали Міжнародного Кримського педагогічного конгресу «Інновації в освіті»*. 2010. С. 191–194.
16. Ракітянська Л. М. Співацька складова в структурі культурної компетентності учнів закладів освіти. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2025. № 9. С. 107–111. URL: <https://journals.uzhnu.uz.ua/index.php/ped/article/download/1396/1481>
17. Супрунчук Ю. О. Створення мотиваційно-спонукального освітнього середовища як педагогічної умови формування мовленнєвої

- компетентності курсантів. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Т. 69, № 2. С. 157–160. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.33>
18. Устименко-Косоріч О. А. Педагогічні принципи формування полікультурної компетентності та світоглядної культури школярів засобами музичного мистецтва. 2023. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/%D0%A3%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
19. Федорець М. О. Музично-естетичне виховання сучасних школярів у закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 220–224. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/15861/1/Fedorets%20Mykola%20%202022.pdf>
20. Baumeister R. F., Campbell J. D., Krueger J. I., Vohs K. D. Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*. 2003. Vol. 4, No. 1. P. 1–44. DOI: <https://doi.org/10.1111/1529-1006.01431>
21. Flavell J. H. Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*. 1979. Vol. 34, No. 10. P. 906–911. DOI: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.906>
22. Guilford J. P. Creativity. *American Psychologist*. 1950. Vol. 5, No. 9. P. 444–454. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0063487>
23. Mayer R. E. Rote versus meaningful learning. *Theory Into Practice*. 2002. Vol. 41, No. 4. P. 226–232. DOI: https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_4
24. Ovcharenko-Pieshkova О. Методологічні засади формування художньо-творчої компетентності учнів на уроках музичного мистецтва. *Південноукраїнські мистецькі студії*. 2024. № 2(5). С. 62–66. URL:

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50549/1/O_Ovcharenko_Peshkov%D0%B0_PMS_2_5_2024_FMMH.pdf

25. Pratt G. Performing, composing, listening and appraising. *Teaching music in the national curriculum*. 1995. С. 9–22.
26. Runco M. A., Jaeger G. J. The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*. 2012. Vol. 24, No. 1. P. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>
27. Schunk D. H. Learning theories: an educational perspective. 6th ed. Boston: Pearson, 2012.